

Dünyamızda ölümlərin adıləşdiyi bir vaxtda Vaqif Səmədoğlunun ölümü mənə olduqca ağır təsir bağışladı. Biz sadəcə böyük bir şairi, ictimai xadimi yox, eyni zamanda BÖYÜK BİR İNSANİ itirdik. Vaqifin ölümü ilə dünyamız bir az da soyudu. Vaqifi dəfn etdilər. Torpağımız bir az da müqəddəsleşdi... Vaqif Səmədoğlu heç vaxt məşhur olmaq, tanınmaq iddiasında olmadı. Mənim fikrimə görə, çap olunmaq, oxunmaq üçün də yazmadı. Onun bir çox şeirləri məzmun, mənə etibarlı ilə hamı tərəfindən də başa düşülmür. Amma başa düşmədiyimiz, anlamadığımız şeirləri oxuyanda belə təhtəşür hiss edirsən ki, bu sətirlərin müəllifi böyük fikir, qeyri-adi düşüncə adamıdır.

Uzaq 1976-cı ili xatırlayıram. 76-cı ilin fevralın 8-ni. Vaqif Səmədoğlu Rə-

şairidir. Ümumiyyətlə, Vaqifin poeziyasını bir küll halında oxuyanda hiss edirsən ki, bu şeirləri yalnız Sfinks insanlar - nəhənglər, "bu cahana sığmayan" dahilər yazı bilər.

...90-cı illəri xatırlayıram. Qarabağ müharibəsi, 20 Yanvar faciəsi, ölkədəki başıpozuqluq. Xalqımızın yaşadığı ağır zamanlar:

*Sevinməyə vaxtı var?
Sevinməyə bəxtmi var?
Sevinc indi uzaqdır,
Sevinc burda yasaqdır.
Körpələri demirəm,
Burda ən ulu qədim
Abidələr uşaqdır...
Sərin deyil yene də
Yurdda ağac kölgəsi
Yene dərdə sığınib
Azərbaycan ölkəsi...*

UZAQ, YAŞIL ADANIN SAKİNİ

fiq Zəka və Vaqif Nəsilə birlikdə bizə - atama qonaq gəlmişdilər. O vaxt Azərbaycanın hər yerində Səməd Vurğunun 70 illiyinə hazırlıq gedirdi və həmin gün atam, dərs dediyi məktəbdə müəllimlərin, şagirdlərin və əlbəttə, Vaqifin, Rəfiq Zəkanın, Vaqif Nəsilin iştirakı ilə Səməd Vurğunun 70 illik yubiley gecəsini keçirdi. Vaqif Səmədoğlu maraqlı çıxış elədi, atası haqqında xatirələrini danışdı və çıxışının sonunda atasına həsr elədiyi "Atamın yazdıqları məktublar" adlı şeirini oxudu. Həmin gecəni onlar bizdə qaldılar, süfrə açıldı, atam adətində rəğmən, qonaqların xatirə - təəssürat söhbətlərini evimizdəki maqnitofon lentinə yazdırdı. Atamın xatirə dəftərinə hər üç qonaq öz ürək sözlərini yazdılar. Vaqif Səmədoğlu həmin xatirə dəftərinə bir şeir parçası da yazmışdı:

*Məzarımın baş ucuna
Nə məzar daşı qoyun
Nə də heykəl...
Bir cüt ayaqqabı qoyun,
Ayağı yalın olan geyib getsin...*

Mən bu şeiri tam mənası ilə heç cür anlaya bilmirdim, bu şeir parçası başqa şairlərin şeirlərindən fərqlənirdi. Bu şeirdə nəşə başqa bir mətləb var idi. Bax, bu mətləbi bilmirdim... Sonrakı çoxsaylı görüşlərimizdə də mənim üçün nə qədər maraqlı olsa da, bu şeir haqqında ondan heç nə soruşmurdum... Bu şeirdə ifadə olunan mətləbi başa düşmək üçün mənə nə az, nə çox, 35 ilə qədər vaxt lazım gəldi. Vaqif Türkiyə mətbuatında Nazim Hikmət haqqında xatirələrini çap etdirdi. Sonralar xalq yazıçısı Anar həmin xatirə məqaləni Nazim Hikmətə həsr etdiyi "Kərəm kimi" kitabında, "Son söz" kimi çap etdirdi. Həmin xatirə məqalədə Vaqif yazırdı: "...Moskvada heykəltəraş Sidurin emalatxanasında Nazimin məzar daşının necə olması üstündə məsləhətləşərəkən yaxın dostu Rəsul Rza "Məzar üstündə yalnız ayaq izləri olsun, bu dünyadan bir Nazim keçdi duyğusunu oyandırın" - dedi. Belə də etdilər. O zaman bir şeir yazdım:

*Məzarımın baş ucuna
Nə məzar daşı qoyun
Nə də heykəl...
Bir cüt ayaqqabı qoyun,
Ayağı yalın olan geyib getsin..."*

Vaqif Səmədoğlu poeziyası bən-zərsiz poeziyadır. Onun şeirlərini oxuyanda bəzən insana elə gəlir ki, o heç bu dünyanın şairi deyil, nəşə başqa bir planetin, başqa bir sivilizasiyanın

Azadlıq, müstəqillik haqqında nə qədər şeirlər yazılıb. Vaqif şeirlərində heç vaxt azadlıq, müstəqillik deyib səsinə qaldırmadı. O azadlıq haqqında, müstəqillik haqqında yandırıcı bir kövrəkliklə, olduqca həzin bir duyğu ilə söz açdı:

*Sən mənim
Doğma anamsan, Azadlıq,
Mən sənin
Yad qapısında böyümüş balan...
Sən son ümidimin qaldırdığı
Ağ bayraqsan, Azadlıq,
Mən səni
yelləndirən külək...*

...1979-cu ilin payızında, axşamüstü Vaqif Səmədoğlu - Sabir Azəri və tanımadığım bir nəfərlə bizə gəldi. Gecəni bizdə qalıb, səhər obaşdan Qızılağac qoruğuna ova gedəcəkdilər. Bizə gəlməmişdən əvvəl Vaqif Səmədoğlu "Vili" maşınına Neftçala bazarına sürdürür. O vaxt Neftçala bazarı kiçik idi. Kerim adlı xırdavat satan bir satıcıya yaxınlaşırlar. Kerim kefcil, xür-rəm, dünyagörmüş bir kişi idi. Uşaqqa uşaq, böyüklə böyük. Hamı ilə mehriban davranırdı. Atamın xətrini də çox istəyirdi. Vaqif Kerim kişidən sumax almaq istəyir. Kerim kişi Vaqif Səmədoğlundan haradan gəldiyini, hara gəldiyini soruşur. Vaqif Səmədoğlu deyir ki, Bakıdan gəlmişik, İmamverdi müəllimlə gədirik. Kerim kişi atamın adını eşidib kağızdan böyük bir bağlama düzəldir və bir kiloqramlıq sumax kisəsinin yarından çoxunu həmin kağız bağlamaya boşaldır. Vaqif bağlamayı götürür:

- Mən bir stəkan istədim, - deyir. Kerim kişi:
- Mən bu sumaxı sənə pay verirəm, - deyir.
Vaqif sumaxın pulunu vermək istəsə də Kerim kişi deyir:
- Mən İmamverdi müəllimin qonağından pul almıram.
Sonra Kerim Vaqif Səmədoğluna zəndlə baxıb:
- Ay oğul, səni kiməsə oxşadıram, - deyəndə Vaqif Səmədoğlunun yerinə Sabir Azəri dillənir:
- Səməd Vurğunun oğludur.
Bu əhvalatı bizə Sabir Azəri danışdı. Deyir ki, Səməd Vurğunun adını eşidəndə kişini elə bil tok vurdu. Matmat bir müddət Vaqifə baxdı... Sonra axsaq addımlarla piştaxtanın arxasından çıxdı:
- Səməd Vurğuna da qurban olum, onun oğluna da, - deyib Vaqifin boyunu qucaqladı. Bizi qonaq etmək is-

azdır. Yadıma gəlir: 1984-cü il idi. Qardaşım Azər incəsənət institutunun sonuncu kursunda oxuyurdu. Diplom işi olaraq Vaqif Mustafazadəyə həsr etdiyi "Sənsiz səninlə" adlı bir ssenari yazmışdı. Bu tamaşanı tələbə dostları - indii ölkəmizin görkəmli mədəniyyət xadimləri olan bəstəkar Vaqif Gərayzadə, rejissor Bəhram Osmanov, aktyor Vidadi Həsənov və indii adını unutduğum başqa tələbə dostları ilə birlikdə hazırlayırdılar. Həmin ərəfədə mən də Azərin yanında idim. Məşqlərdə iştirak edirdim. Vaqif Gərayzadə - tamaşada hökmən Vaqif Mustafazadənin lent yazılarından istifadə edil-məlidir, bunsuz tamaşa alınmaz - dedi. Kimə dedilərsə, hara gətilərsə heç kimdə Vaqif Mustafazadənin tam halında lent yazıları olmadı.

Yadımdadır, Azər həmin ərəfədə tez-tez Vaqif Mustafazadənin içərişə-hərdəki evlərinə gedərdi, Vaqif Mustafazadənin anası Zivər xanımla saatlarla söhbət edir, bilmədiyi məlumatları ondan alırdı. Vaqif Mustafazadənin lent yazılarına görə məcbur olub Zivər xanıma müraciət etdi. Zivər xanım dünyaca məşhur oğlunun bütün lent yazılarını radionun qızıl fonduna vermişdi. Radioya, bir neçə nəfərə zəng etdilər, heç kəs lent yazılarını bir günlüyə də verməyə razı olmadı. Vaxt isə yaxınlaşırdı. Tamaşaya iki gün qalırdı. Azərlə birlikdə, gecə hardansa gəlirdik... Azər - bəlkə lent yazılarına görə Vaqif Səmədoğluna zəng edim - dedi... Dəqiq yadımdadır, gecə saat 12 idi. Azər yaxınlıqdakı telefon köşklərinin birində Vaqif Səmədoğluna zəng etdi. Vaqif Səmədoğlu telefonu götürdü... Azər vəziyyəti ona danışdı, sonra - ümidimiz tək sizə qalıb, Vaqif əmi, - dedi. Vaqif Səmədoğlu Azərə qulaq asıb - on dəqiqədən sonra mənə zəng et, - dedi. Bu on dəqiqə necə keçdi, Allah bilir. On dəqiqənin tamamında Azər yenidən Vaqif Səmədoğlunun telefon nömrəsini yığdı. Vaqif Səmədoğlu:

- Səhər 9-da gedirsən radiokomitə, orada Salehə xanımla soruşursan. Salehə xanıma - mənə Vaqif Səmədoğlu göndərib de. O sənə Vaqifin fondada olan lent yazılarını verəcək... Azərə elə bil dünyanı bağışladılar. Səhər Azər radiokomitəyə tək getdi. Salehə xanım Azərə iki günlük Vaqifin bütün lent yazılarını vermişdi və həmin lentləri verərkən:
- Bu, radioda istisna haldır, radionun fondundan heç kəsə heç nə verilmir. Lap bir saatlığa da. Amma Vaqifin sözündən keçə bilmədim...
... Tamaşa çox böyük uğurla keçdi. Tamaşaya Vaqifin anası Zivər xanım, qızları Lalə və Əzizə, doğmaları Nərimin və Elza xanımlar, "Sevil" qızlar ansamblının bütün üzvləri, Vaqifin dostları, qohumları da gəlmişdilər. Aralarında böyük yaş fərqi baxmayaraq Azərlə dostluq edən Xəlil Rza da tamaşaya baxmağa gəlmişdi və o da yadımdadır ki, böyük ürək sahibi olan Xəlil Rza Azərin bu müvəffəqiyyətinə Azərdən az sevinmirdi.

- Nə isə... Vaqif Səmədoğlunun - Sabir Azəri və tanımadığım bir nəfərlə bizə gəldiyi gün, süfrə arxasında olan bir söhbəti xatırlayıram. Sabir Azəri Vaqifin də tanıdığı yaxın bir tanışının faciəli taleyindən danışdı. Sabirin dediyi həmin adam bir ildə iki yaxın adamını, - əvvəl oğlunu, sonra da həyat yoldaşını itirmişdi. Bir neçə gün əvvəl həmin adam Sabirə rast gəlmiş:

- İnsanlardan, tanışlarından şikayətlənirdi, - Sabir Azəri həmin o tale-siz adam haqqında danışdı. - Hamıdan incimmiş kimi idi. Deyir ki, hamı məndən uzaq qaçır, bu boyda dərdim, elə bil, başa düşməzlər, başa düşmək istəmirlər. Bütün günü oturub qarıya baxıram ki, bəlkə bir nəfər gələ, dərdimi bölüşə, amma heç kəs gəlmir. Bir təsəlli nədir ki, onu da məndən əsirgəyirlər.

Söhbət əsnasında Vaqif siqaret çəkirdi. Pəncərənin açıq nəfəsliyindən qaranlığa, qaranlıqda parlayan ulduzlara baxırdı. Tutulmuşdu. Hiss olunurdu ki, fikri onu çox-çox uzaqlara çəkib aparıb...

Sabir Azərinin danışdığı o kədərli hadisəni mən sonralar unuttum. Amma o hadisədən neçə illər keçəndən sonra, Vaqifin "Uzaq yaşıl ada" kitabındakı kiçik bir şeiri oxuyanda həmin axşam, Sabir Azərinin insan biganəliyindən danışdığı sözlər, Vaqif Səmədoğlunun dərin fikirlər içərisində pəncərə nəfəsliyindən qaranlıq gecəyə baxması, pəncərə nəfəsliyindən görünən ulduzlar... birdən-birə bütün təfərrüatı ilə yadıma düşdü.

*Gecə göy üzü ulduzlarla dolu.
Biri,
neçə min günəş boydadır
bəzi ulduzların.
Bəs niyə qərğ olmur
onların işığına,
yanmırıq istisina?
Ulduzlar, çox uzaq,
özgə dərdi kimi uzaq...*

Vaqif Səmədoğlu xeyirxah adam idi. İndi elə xeyirxah kişiler olduqca

UZAQ, YAŞIL ADANIN SAKİNİ

(Əvvəli səhifə 16-da)

Vaqif Səmədoğlu dostluğa sadıq, sədaqətli bir insan idi. Çoxları bilir ki, Atam Səməd Vurğunla dostluq edib. 1954-cü ilin 12 iyununda Səməd Vurğun atamın şəxsi qonağı olub. Səməd Vurğunun 50 illik yubileyinə atam üçün dəvətnaməni şəxsən Səməd Vurğunun istəyi ilə göndəriblər və atam o qeyri-adi yubileydə iştirak edib. Səməd Vurğunun atama öz dəst-xətti ilə yazıb bağışladığı kitab, birlikdə çəkdiyi şəkillər evimizin ən qiymətli sərvətidir. Biz, atamın övladları, onun Səməd Vurğunla olan dostluğundan həmişə qürur duymuşuq və nə qədər ömrümüz var, bu belə olacaq. Səməd Vurğunun vəfatından sonra atamın Vurğun ailəsi ilə olan dostluğu davam etdi. Xavər xanım, Aybəniz xanım, Yusif və Vaqif Səmədoğlular atamı həmişə özlərinə ən yaxın, munis adam kimi qiymətləndirdilər. Atam Səməd Vurğunun 60, 70, 80, 90, 100 illik yubileylərinin iştirakçısı oldu. Səməd Vurğun adına olan mükafatın ilk sahiblərindən biri atam oldu. Həmin mükafatın diplomunda Xavər və Aybəniz xanımların, Yusif və Vaqif Səmədoğluların imzaları var. Mən özüm unudulmaz Yusif Səmədoğlu ilə dostluq etdim. Vaqif atama müraciət edərkən ya "İmamverdi əmi", ya "İmamverdi qağa", ya da sadəcə "İmamverdi müəllim" deyərək müraciət edərdi. 2007-ci ildə rayonumuzda atamın 80 illiyi qeyd olunanda Anar, Fikrət Qoca, Söhrab Tahir, Bəkir Nəbiyev, Zəlimxan Yaqub, Oqtay Əfəndiyev və digər görkəmli elm, mədəniyyət xadimləri ilə birlikdə Vaqif Səmədoğlu da gəldi. Özü də bacısı Aybəniz xanımla birlikdə. Hər ikisi çıxış elədi. Aybəniz xanım atama ikinci dəfə olaraq Səməd Vurğun mükafatını təqdim etdi, səhv etmərsə, bu vaxta qədər hələ heç kəs bu böyük mükafata iki dəfə layiq görüləyib. Atamın yubileyində Aybəniz xanımdan sonra Vaqif Səmədoğlu danışdı:

- Səməd Vurğunun həyatda iki övladı qalıb. Aybəniz və mən. Biz hökmən İmamverdi müəllimin, atamın dostunun bu xoş günündə yanında olmalı idik, - dedi. Sonra uzaq 1954-cü ili xatırladı, - 1954-cü ilin 12 iyununda atam Neftçalaya - İmamverdi müəllimin evinə qonaq gələndə, məni də özü ilə gətirmişdi. O zaman mənim on dörd yaşım var idi. Yadımdadır, İmamverdi müəllim kiməsə tapşırırdı, mənə köhlən bir at gətirdilər. O atı çapmağım, İmamverdi müəllimin evində atamla birgə keçirdiyim o xoş gün ömrümün ən unudulmaz günlərindən biri idi.

Vaqifin həmin çıxışını sonra, "İctimai Televiziya" ilə də yayımladılar.

Vaqif Şeyrlərinə bənzəyirdi.

O öz taleyini yazırdı.

Onun şeyrləri, heç kəsin şeyrlərinə bənzəmir. Mən onun şeyrlərini tez-tez mütaliə edirəm. Bir şeyri dönə-dönə oxuyuram. Şeyrlərindən aldığım ilk təəssürat zaman keçdikcə, daha duyğusal, daha tərəvətli, daha kövrək olur... "Söz müqəddəsdir" deyirlər. Sözlər Vaqif Səmədoğlu kimi şairlərin qələmlərində tapır o müqəddəsliyi. Vaqifin şeyrləri bizə Vətəni, həyatı, insanları, təbiəti sonsuz bir mehəbbətlə sevməyi təlqin edir.

Vaqif bizi uşaqlıq çağımıza səyahətə dəvət edir. Ötüb keçənləri yadımıza salır, bizə çox kövrək, duyğulu anlar yaşadır:

*Heç olmasa, hər yüz gündən bir,
bir gündə bircə saat
yadınıza salın on bir yaşınızı,
yadınıza salın o günləri,
görün o günlərdə nə qədər yaxın, əziz,
doğma adamlarınız var idi,
çoxu da sağ, sağ idi hələ
sizin on bir yaşınız olanda.
Yadınıza salın o vaxtın
neft plitəsinin iyini,
yan-yana salınan yorğan-döşəkləri,
qohumların, qonşuların üz-gözlünü,
yadınıza salın,
salıb görün ki, yox idi o vaxt
İndi yaşadığınız günlər,
bu günün dərd-səri,
görün, görün necə qəribə idi,
gözəl olmasa da, on bir yaşınız...*

Ayrılıq haqqında, ölüm haqqında ən güclü, ən məntiqli, ən həssas şeyrlərin müəllifi də Vaqifdir. Özünün sonuncu televiziya müsahibəsində o - Azərbaycan ədəbiyyatında ölüm haqqında mənim qədər yazan şair yoxdur - deyəndə tamamilə haqqı idi. Və ölüm haqqında yazdığı şeyrlərdə Vaqif Səmədoğlu heç vaxt ölmə meydan oxumur, eyni zamanda onun şeyrlərində o biri dünyaya aşırı bağlılıq hissələri də yoxdur. Onun ölüm haqqındakı şeyrləri tamamilə orijinal, bənzərsiz poeziya nümunələridir:

*Səhər gəlsə o qorxduğum,
təngə gəlmiş arzuların bəxti gətirəcək,
gecə gəlsə,
yorğun yuxular can qurtaracaq məndən.
Sərxoş olsam, yuxularımın,
ayıq olsam
öz canım qurtaracaq canımdan.
İnan, çiynindən düşüb,
torpağın belinə yük olacağam.
Bəlkə bir ruh çəkisində
Qalacağam buralarda,
gözlərə görünməyə-görünməyə.
İçimdən bir-birinə salam verəcəklər,
maşın sürəcəklər içimdən neçə-neçə.
Və kimsəyə deyə bilməyəcəm ki,
eşikdə yağış yağır, qar yağır,
bir kəsin tuta bilməyəcəyəm əlindən.
Ruhum da mənə bənzəyəcək,
mən ruha indi oxşayan kimi...*

Ölüb gedən insanın xiffətini, niskilini, kədərini incəliklərinə qədər hiss edən, bu ağrı-acını daim qəlbində yaşadan Vaqif Səmədoğlu bu yaşantılarını ən incə nüanslarına qədər qələmə alan nadir qələm sahiblərindən biridir:

Kim qaldı?

İndi kimə salam verim?

Yadıma salıb, keçirdim bir-bir

gözlərimin qabağında

bütün yaxın, uzaq ölümlərimi...

Həmişini ən xoş çağında diriltim.

Üzlərindən təbəssüm çəkilməmiş

salam verdim hamısına.

Bir bahar fəslinin çadırına yığdım

onlarla,

bəlkə yüzlərlə bu dünyada

həsrətlə yaşayıb,

bu dünyanın həsrətiylə ölənlərimi.

Ayrıldıq...

və ayrılığın səhrasıyla

yeridim yavaş-yavaş,

hara gətdiyimi bilməyə-bilməyə.

Ancaq gördüm, başımı

sinəmdən qaldıran kimi,

gördüm hara gətdiyimi.

Uzaqda kiminsə yaddaşı gözləyirdi məni

Gözləyirdi salam vermək üçün...

Vaqifin ölüm xəbərini mənə bacım söylədi. Səhər saat 10-u təzəcə adlanmışdı. İşdə idim. Bacım mənə zəng etdi... Bir-iki kəlmədən sonra:

- Vaqif Səmədoğlu rəhmətə gedib, - dedi.

İş yoldaşlarım içəridə idilər. Özümü saxlaya bilmədim. Ağladım... Çox yaxın, çox doğma, munis bir insanın ölümünə ağladım. Böyük bir şairin ölümünə ağladım. Heç kəsə vəfa qılmayan dünya Vaqif Səmədoğluna da vəfa qılmadı. O dünya ki:

Bu dünya görüş yerimizmiş

həyat dediyimizlə.

Bu dünya

Allahla ayrılıq nöqtəsi,

inamin yuxudan əvvəl

nağıla çevrilən gecəsiymiş.

Ayrılıqdan ayrılmayacağımız

Yolayıcı imiş bu dünya.

Bu dünya

şeytanların həbsxanası,

mələklərin sürgün yeriymiş.

Vaqif əmi! Sən ayrılıq dənizində olan uzaq yaşıl adaya səfər etdin. O uzaq yaşıl adaya ki, ömrünün son çağlarında çox insanlar həmin adanın sakini olmaq istəyir. İndi sənənin sakini olduğun o yaşıl ada isə hər kəsə nəşib olmur, Vaqif əmi...

Etibar ƏBİLOV